

MONITORING: BELANGRIJKE STEUNPILAAAR VOOR AANPAK ZWERFAFVAL

Plastic flesjes en peuken vormen een vrij groot deel van zwerfafval in Nederland. De in 2021 ingevoerde statiegeldregeling voor plastic flesjes moet eerstgenoemde afvalstroom beperken door mensen aan te spreken op hun portemonnee. De in 2023 in te voeren UPV-regeling (uitgebreide producenten verantwoordelijkheid) laat sigarettenfabrikanten betalen voor het opruimen van peuken door gebiedsbeheerders. Monitoring van beide afvalstromen is een goed instrument om in kaart te brengen wat het effect is van de statiegeldregeling en wat de bijdrage van producenten dient te zijn voor het opruimen van peuken.

TEKST: MARTIJN KREGTING

Om te meten hoe schoon Nederland is, voert Rijkswaterstaat sinds 2008 in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W) de landelijke monitor zwerfafval uit. Hierbij meet de organisatie zesmaal per jaar op ongeveer 1.400 locaties verspreid door het land hoe schoon het is en wat de samenstelling van het zwerfafval is.

MONITORING PLASTIC FLESJES

Monitoring vindt onder meer plaats voor plastic flesjes, waarvoor halverwege 2021 de statiegeldregeling van kracht werd. Deze maand wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de ontwikke-

lingen rond de aantallen blikjes en flesjes in het zwerfafval. Dit gebeurt op basis van een openbare jaarrapportage, die na het inlichten van de Tweede Kamer breder naar buiten gebracht wordt.

Volgens Guus van den Berghe, senior-adviseur Afval Circulair bij Rijkswaterstaat – Leefomgeving, zal dan ook duidelijk worden of de statiegeldregeling impact heeft op de hoeveelheid plastic flesjes in het zwerfafval. "Maar als je kijkt naar plastic tassen en tasjes: vanaf het moment dat die niet meer gratis verstrekt mochten worden, zag je in de Zwerfafvalmonitor een duidelijk afname van de aantallen tasjes in het zwerfafval. Dat mag je bij flesjes ook verwachten, los van seizoensinvloeden zoals meer flesjes in de zomer - want meer mensen buiten die meer dorst hebben - en minder in de winter."

MONITORING PEUKEN

Ook bij het monitoren van peuken als zwerfafvalstroom vormt de landelijke monitor zwerfafval een belangrijk instrument om te bepalen of beleid werkt of aangepast moet worden, vertelt Maja Valstar, beleidsmedewerker zwerfafval bij I&W. Het ministerie heeft een coördinerende rol in de aanpak van zwerfafval, zoals verpakkingsbeleid en statiegeldregelingen ter preventie van zwerfafval.

Valstar houdt zich momenteel onder meer bezig met de implementatie van de Europese richtlijn SUP (single use plastic, zie kader, red.), vooral het onderdeel van de UPV: zowel opruimkosten als bewustwordingsmaatregelen. Zo komt er dit jaar voor het eerst sinds lange tijd een publiekscampagne in het kader van zwerfafval. "De SUP is het afgelopen jaar vertaald in Nederlandse wetgeving. Daarin is onder andere vastgelegd dat voortaan het schildpadlogo op sigarettenpakjes moet staan, om aan te geven dat peuken filters met plastic bevatten. De meeste mensen denken dat ze alleen papier weggooien. Het onderdeel reductie maatregelen en UPV is verder uitgewerkt in een ministeriele regeling die in oktober-december 2021 in internetconsultatie lag (zie ook kader, red.)."

Zwerfinator met buit waarvan de opbrengst naar Giro 555 ging.

BELANGRIJKE ONDERBOUWING

Er wordt in UPV-kader een centrale uitvoeringsorganisatie opgericht die het geld van sigarettenfabrikanten (en andere producenten waar de UPV voor gaat gelden) gaat ontvangen en herverdelen over gebiedsbeheerders. De monitoringinformatie van Rijkswaterstaat vormt voor wat betreft peuken een belangrijke onderbouwing voor wat sigarettenfabrikanten vanaf 2024 moeten betalen. Het maakt daarbij niet uit of een peuk een gewone plastic filter bevat of eentje van bio-afbreekbaar plastic, benadrukt Valstar. "Het is en blijft zwerfafval."

Om inzicht te krijgen in de hoeveelheid peuken, helpt monitoring tot een kosten- en samenstellingsplaatje te komen voor wat publieke gebiedsbeheerders gaan ontvangen van sigarettenproducenten, voegt Van den Berghe (RWS) toe: "Zo bepalen we wat de kosten per gebiedsbeheerder zijn en welk deel daarvan voor rekening komt van het opruimen van peuken. Momenteel wordt nog onderzocht hoe de huidige telmethode – één vierkante meter wordt in kaart gebracht om het zo voor de omringende 100 vierkante meter te bepalen – representatiever kan worden."

MONITORINGDATA BURGERINITIATIEVEN

Zowel bij het monitoren van peuken als flesjes in zwerfafval ziet RWS het als een optie om ook gebruik te maken van data van de diverse burgerinitiatieven op het gebied van monitoring, vertelt Cees Riksen, evenals zijn RWS-collega Van den Berghe, senior-adviseur Afval Circulair. "Zo kunnen verschillende onderzoeken elkaar ondersteunen. Mogelijke verschuivingen in de samenstelling van het zwerfafval moeten immers ook daadwerkelijk door 'iedereen' waargenomen worden. De uitdaging hierbij is wel het eenduidig presenteren van de verschillende opzetten en uitkomsten."

Een zo'n initiatief is van Dirk Groot, actief als de Zwerfinator. Vanuit zijn achtergrond als IT'er ging hij elk stuk zwerfafval vastleggen op foto en voegde er data aan toe gedurende een project van 100 dagen. Daar kwam ook vanuit gemeenten veel aandacht voor. Vervolgens is Groot zich gaan richten op drankverpakkingen, waaronder de plastic flesjes waar nu statiegeld op zit. Hij legt onder meer afstand tussen zwerfafval en locatie vast, evenals zaken zoals soort afval en merk. Die data worden nu onder meer gebruikt door Rijkswaterstaat in zijn halfjaarlijkse rapportages over zwerfafval.

CITIZEN SCIENCE

Groot benadrukt dat er veel meer mensen zijn zoals hij die op deze citizen science-achtige wijze data over zwerfafval vastleggen. "Die beweging zie je groeien, waarbij ook meer gebruik gemaakt wordt van de verzamelde data door overheidsinstanties zoals Rijkswaterstaat." Daarbij maakt hij net als RWS de kanttekening dat niet alle data even geschikt is voor zaken zoals monitoring wegens een gebrek aan wetenschappelijke waarde. Zeker 35 procent van alle data over zwerfafval is meer bedoeld voor activistische doeleinden.

Dat overheidsbeleid invloed kan hebben op zwerfafval, bemerkt Groot als het gaat om plastic flesjes. "Ik leg al vijf jaar drankverpakkingen vast in gemiddeldes per kilometer in bepaalde gebieden. Dat was altijd ongeveer gelijk. Sinds 1 juli neemt het echter

sterk af, zeker het laatste kwartaal: 70 procent in vergelijking met de periode voor 1 juli 2021. Wat je nog ziet, zijn vooral flesjes zonder statiegeld, voor sap, zuivel en alcoholhoudende dranken. Deze informatie is voor Rijkswaterstaat, maar ook de politiek, steeds belangrijker om beleid op te toetsen."

GOCLEAN

Een onder meer op peuken gericht burgerinitiatief is GoClean. Eerst met de focus op het opruimen van zwerfafval, later ook steeds meer op het in kaart brengen ervan. Hiervoor gebruikt GoClean het wereldwijde data science platform Litterati, waarmee op basis van lengte- en breedtegraad zwerfafval geregistreerd en gelabeld kan worden. GoClean krijgt via een partnerschap alle Nederlandse data van Litterati binnen en heeft op basis daarvan het Zwerfafvalkompas ontwikkeld, vertelt Marloes Heebing, directeur van GoClean. Dit analyseprogramma kan bijvoorbeeld in een bepaald gebied alleen plastic afval of een bepaald merk uit metingen naar boven halen.

"Zo kunnen we specifiek de vervuilingsgraad in bepaalde gebieden in bepaalde periodes tonen. Recent hebben we zo'n monitoring uitgevoerd in de binnenstad van Nijmegen en langs de A325 tussen Arnhem en Nijmegen. In een periode van vijf weken worden gebieden wekelijks opgeschoond, zodat je tot in detail per gebied in de binnenstad kunt aangeven wat er ligt, hoe snel vervuiling plaatsvindt en van welk type afval of merk." ↩

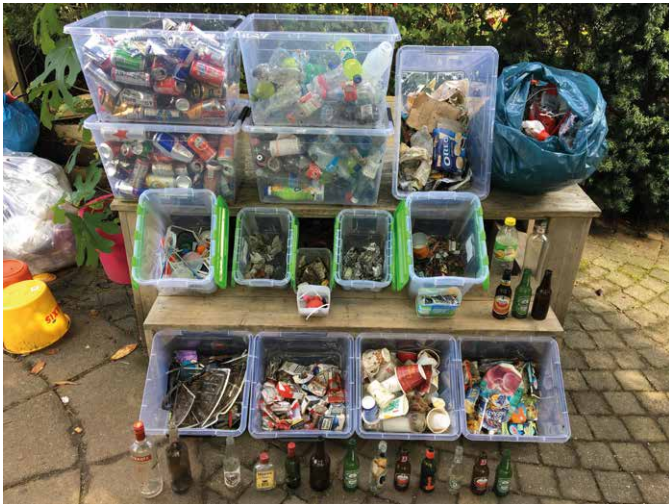
GoClean onderzoekt zwerfafval.

GESTROOMLIJNDE AANPAK

Heebing weet dat de ongeveer 1.500 jaarlijkse CROW-metingen van Rijkswaterstaat een belangrijke basis vormen voor het SUP. Bij deze metingen wordt echter alleen geteld en niet weggehaald. Dat levert minder informatie op. "Bovendien worden op- en afritten van wegen niet meegenomen, terwijl dat juist hotspots zijn. Af en toe maakt men ook gebruik van informatie van partijen als de Zwerfinator en GoClean, maar dit zou gestroomlijnder kunnen, zodat bijvoorbeeld de acties van GoClean meer op de monitoringsbehoefte van Rijkswaterstaat afgestemd zouden kunnen worden."

Duidelijk is voor Heebing dit: met opruimen alleen ben je er niet. "De kosten daarvoor zijn gigantisch hoog. Uit de cijfers vanuit onder meer monitoring blijkt dat als we een grote reductie van filters willen hebben in de natuur, tabaksfabrikanten jaarlijks honderden miljoenen euro's moeten betalen om deze opgeruimd te krijgen. Je moet het probleem dan ook samen met producenten van sigaretten aanpakken bij de bron. Denk ook aan het verwijderen van plastics uit filters, of het helemaal weglaten ervan. Want in feite hebben filters helemaal geen nut. Ze maken roken niet minder ongezond." ↔

Het zwerfafval van één week verzameld

OVER DE SUP EN DE UPV

Single Use Plastic-richtlijn (SUP): in deze richtlijn van de Europese Unie staan maatregelen om plastic afval in het milieu te verminderen. De richtlijn gaat over de 10 plastic producten die het meest worden gevonden op de Europese stranden. De Nederlandse overheid baseert haar maatregelen voor wegwerpplastic op de SUP. Onderdeel van de SUP is de UPV - uitgebreide producenten verantwoordelijkheid. Die betekent dat producenten of importeurs (mede) verantwoordelijk zijn voor het afvalbeheer van de producten die door hen op de markt zijn (of worden) gebracht. De UPV geldt voor een reeks materialen, zoals elektrische/elektronische apparatuur, verpakkingen en wegwerpplastic. Bij sigarettenfabrikanten gaat het om het plastic in filters, die weggegooid worden als peuken.

STAND VAN ZAKEN UPV

Wat is de stand van zaken van de ministeriële regeling inzake de UPV? Op basis van de consultatie zijn volgens Maja Valstar nog enkele wijzigingen doorgevoerd. Die wordt voorgelegd aan verantwoordelijk staatssecretaris Heijen, zij moet de regeling uiteindelijk goedkeuren. Valstar stelt dat het moeilijk te zeggen is wanneer dit gebeurt, omdat de staatssecretaris net begonnen is en het complexe materie is betreft. Na goedkeuring kan de UPV begin 2023 - de deadline van de Europese Commissie - van kracht worden. "Omdat we werken met betaling achteraf, wordt in 2024 bepaald wat sigarettenfabrikanten over 2023 moeten betalen. In de concept ministeriële regeling staat dat we uiterlijk 1 juli de bijdragen van producenten zullen publiceren."

DE LAAT
BEHEERADVIES

Opleidingen

- Beeldkwaliteit
- Veiligheid
- Machines - code 95
- Praktijk
- Communicatie

Advies

- CO₂ footprint
- Certificatie:
  - veiligheid VCA
  - kwaliteit ISO
  - proces BRL

TRAINING & ADVIES
in de openbare ruimte
www.delat.beheeradvies.nl

